

Natuur.focus

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT OVER NATUURSTUDIE & -BEHEER - MAART 2010 - JAARGANG 9 - NUMMER 1
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

Natuurbehoud in maatschappelijk perspectief

'Gewone' dagvlinders in de gevarezone

Une association végétale curieuse

Houtduiven- weekend schiet zijn doel voorbij

Marc Herremans

Om later op het jaar gewasschade te helpen voorkomen, organiseerden de jagers op vraag van de landbouwers eind februari voor het derde jaar een 'massavernietigingsweekend' voor Houtduiven. Op dat ogenblik zijn echter meer dan 9 op 10 Houtduiven in Vlaanderen overwinterende trekvogels (of doortrekkers) die niets te maken hebben met landbouwschade later op het jaar. Bovendien kan bij zo een talrijke, mobiele soort als de Houtduif, die bovendien sterk aangetrokken wordt tot bepaalde teelten, schade helemaal niet voorkomen worden door een generieke populatiebestrijding, tenzij men quasi totale uitroeiing realiseert. Kortom: boerenbedrog om het jachtseizoen met een feestje af te kunnen sluiten.

De sterke 'verduiving' van Vlaanderen viel samen met de toename van de maïsteelt, die zorgt voor grote hoeveelheden oogstresten als wintervoedsel (foto: Leo Janssen)

Figuur 1. Som van alle trekkende Houtduiven over trektelposten in de Benelux sinds 2000. De meer dan 16 miljoen getelde vogels vliegen vooral geconcentreerd over het oosten. Bron: trektellingen Sovon, Natuurpunt Studie (www.trektellen.nl)

Inleiding

In 2008 werd het recept al eens uitgetest in West-Vlaanderen. In 2009 en 2010 werd het 'duivenweekend' een landelijke actie en werd ook opgeroepen om dit initiatief meermaals per jaar te herhalen (link 1). Jagersverenigingen mobiliseerden hun achterban om het laatste weekend van februari, net voor de sluiting van de jacht, zoveel mogelijk Houtduiven te schieten. Dit op vraag van de landbouwsector die door een reductie van de houtduivenpopulatie gewasschade in de lente en zomer wil voorkomen (link 1). In 2009 leverde de actie echter behoorlijk wat protest op en ook in jagerskringen was er kritiek (link 2). Desalniettemin werd in 2010 door de jagers 'met enige terughoudendheid toch opnieuw welwillend meegewerkt' (Deroo & Schryvers 2010). In het actieweekend van 2009 werden 12.000 duiven geschoten (link 1). Dit jaar (27-28 februari 2010) allicht minder, ook gezien de erbarmelijke weersomstandigheden.

In dit forumartikel brengen we de beschikbare relevante informatie samen om de zin te analyseren van een populatiebestrijding van de Houtduif aan het eind van de winter als techniek om landbouwschade in de lente en zomer te reduceren. We steunen hiervoor o.a. op het recente literatuuroverzicht van Huysentruyt et al. (2009) en het veldonderzoek van Huysentruyt en Casaer (2009) in West-Vlaanderen, aangevuld met diverse nog ongebruikte gegevens van landelijke vogel-telprojecten.

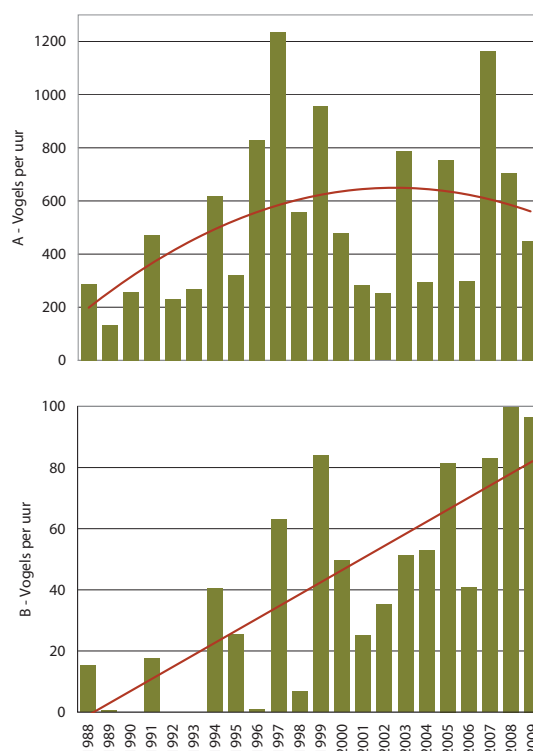
Meer Houtduiven

De Houtduif is een zeer talrijke vogel over grote delen van Europa. Nauwkeurige cijfers van de populatie zijn er niet, maar jachtstatistieken geven aan dat er jaarlijks bijna 10 miljoen

geschoten worden (Huysentruyt et al. 2009), waarvan bijna 600.000 in Vlaanderen (Scheppers & Casaer 2008). Vrij hal-lucinante aantallen, maar dit afschotpeil leidt niet tot een afname van de populatie. Integendeel, die groeit nog (fors) aan. Gezien het percentage jonge vogels maar 20-60% haalt (Glutz von Blotzheim & Bauer 1980; gemiddeld ca 30% in een studie in West-Vlaanderen: Huysentruyt en Casaer 2009), moet de totale Europese populatie uit een paar tientallen miljoenen vogels bestaan.

De broedpopulatie Houtduiven in Vlaanderen wordt geschat op 50.000-230.000 broedparen en recent neemt ze toe. Voorlopige cijfers op basis van een vergelijking tussen het tel-programma 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' (ABV, cijfers 2007-2008) en de broedvogelatlas geven tussen 2000-2002 en 2007-2008 een aangroei van ca. 13% van het aantal bezette telkwadranten aan (G. Vermeersch in Huysentruyt et al. 2009), maar dat zegt weinig over de verandering van het aantal broedparen. Tussen 1985 en 1992 bleek er echter in de provincie Limburg nog geen verandering te zijn in het aantal bezette kilometerhokken (Gabriëls et al. 1994). In Klein-Brabant verdubbelde het aantal broedvogels tussen 1988 en 2001, waarbij de uitbreiding naar tuinen en steden de grootste bijdrage vormde (Coeckelbergh et al. 2003).

Het aantal doortrekkers dat in het najaar via Zuid-Zweden vanuit Scandinavië naar Europa vertrekt, verdubbelde de laatste 25 jaar (link 3). Overal in Vlaanderen trekken veel Houtduiven

Figuur 2. Najaarstrek van Houtduiven over Vlaanderen

A. In Limburg, waar spectaculaire aantallen Scandinavische langeafstandtrekkers passeren, zijn de aantallen van jaar tot jaar heel variabel, afhankelijk of de trekstroom iets meer of minder oostelijk van Vlaanderen passeert. Recent lijkt er een afname te zijn na een sterke toename vroeger.

B. In de rest van Vlaanderen (buiten Limburg), waar vooral veel kleinere aantallen kortafstandtrekkers bewegen en aankomen, was een sterke toename merkbaar.

Bron: resultaten van 83 trektelposten, 5.663.660 duiven op 31.228,5 tel-uren telkens tussen 1 oktober en 15 december (trektellingen Natuurpunt Studie, www.trektellen.nl)

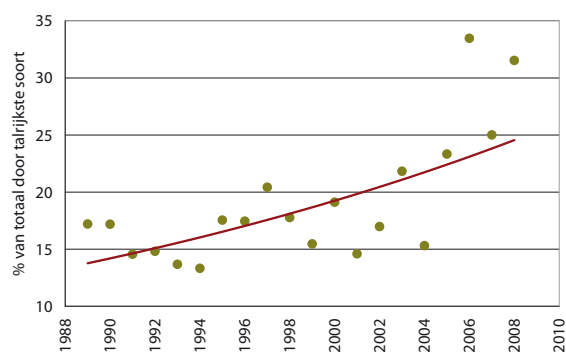
Een lange reeks zachte winters met weinig sneeuw vervroegde de lentetrek van de Houtduif. Aangezien de jacht op trekvogels tijdens de voorjaartrek verboden is, dient de jacht op de Houtduif gesloten te worden eind januari (foto: Leo Janssen)

door, maar de doortrek van vogels uit Scandinavië is sterk geconcentreerd over het oosten (Figuur 1). Het aantal doortrekkende Houtduiven in Vlaanderen vertoont een verschillende trend in de verschillende regio's. In Limburg, waar de stroom Scandinavische langeafstandtrekkers passeert, lijkt er recent een afname na een eerdere sterke toename. In de rest van Vlaanderen, waar het om veel kleinere aantallen gaat, was er een sterke toename (Figuur 2). De afgelopen vijf jaar werden er in Vlaanderen op trektelposten elk najaar gemiddeld nog een klein miljoen doortrekkende Houtduiven geteld (link 4). In totaal komen jaarlijks meerdere miljoenen Houtduiven in Vlaanderen voor.

Minder ver

Het aantal Houtduiven dat ver wegtrekt en daarbij de Pyreneeën oversteeft, neemt sterk af: in 30 jaar daalden de aantallen in tellingen op de Col d'Orgambidexka bv. van 60.000 naar 5.000 (link 5). Meer en meer Houtduiven overwinteren steeds verder noordelijk in Europa, iets wat trouwens voor de helft van de onderzochte vogelsoorten geldt, vooral voor soorten van open habitat en bos zoals bv. Torenvalk, Kievit, Kokmeeuw, Merel en Spreeuw (Visser et al. 2009). Een ander gekend voorbeeld is de Kraanvogel.

Het aantal in Vlaanderen overwinterende Houtduiven is meer dan verdubbeld de laatste 20 jaar (Herremans 2008). Sinds

Figuur 3. In de Punt-transect-tellingen in de winter neemt de talrijkst getelde soort een steeds belangrijker deel van het totaal aantal in. Sinds 2002 is dit steeds de Houtduif. Bron: Herremans (2010)

2002 staat de Houtduif in Vlaanderen continu aan kop als de meest getelde vogel in de Punt-transect-tellingen (PTT) in december-januari. Jaarlijks neemt de dominantie van de aantallen (de 'verduiving' van ons winterlandschap) toe en het versnelde zelfs de laatste jaren. Tegenwoordig zijn meer dan 30% van alle getelde vogels Houtduiven (Figuur 3, Herremans 2010). Klimaatopwarming met een lange reeks zachtere winters met weinig sneeuw sinds 1996 zorgde ervoor dat de herfsttrek later (Herremans et al. 2007, link 6, link 7) en de lentetrek vroeger verloopt (Huysentruyt & Casaer 2009). Een typisch patroon voor soorten die tegenwoordig minder ver trekken. De sterke stroom langeafstandtrekkers over het oosten van Vlaanderen bereikt reeds een piek half oktober, terwijl er eind oktober en begin november een tweede piek volgt, synchroon met de aanzet van de doortrekkende piek en aankomst van Houtduiven meer westelijk in Vlaanderen (Figuur 4). Eerst racen dus de vogels met een ver trekdoel voorbij over het oosten, waarbij ze een vrij zuidelijke koers aanhouden. Later spreidt de beweging en aankomst van minder ver trekkende vogels zich uit over Vlaanderen. Of het bij deze tweede beweging gaat om een ruimtelijk meer gespreide trek van de achterhoede Scandinavische trekkers of om andere populaties met een meer zuidwestelijke trekrichting valt alsnog niet uit te maken. In een haasje-over trekpatroon zoals bij de Houtduif, waarbij meer noordelijke populaties vroeger en verder trekken dan tussenliggende populaties, is het tweede meer aannemelijk.

Meer veldduif dan bosduif

De Houtduif is vooral een vogel van halfopen landschap met bomen en bosjes, die hoofdzakelijk voedsel zoekt in landbouwgebied. In de winter komen in mindere mate ook vogels foerageren onder eiken en Beuken. Vooral in mastjaren kan het dan in de enkele grote beukenbossen die Vlaanderen telt (Zoniënwoud, Meerdaalwoud) om grote aantallen Houtduiven gaan. Op grote schaal worden de hoogste aantallen bereikt in streken met veel landbouw, de laagste aantallen in streken met veel grote bossen (Huysentruyt et al. 2009). Grootschalige veranderingen (zowel toe- als afnames) van het aantal Houtduiven in Europa waren steeds het gevolg van grote veranderingen in landbouwteelten (Huysentruyt et al. 2009).

De oppervlakte korrelmaïs verviervoudigde in Vlaanderen de afgelopen tien jaar (Landbouwrapport 2008, link 8). Over dezelfde periode bleef de oppervlakte bos in Vlaanderen vrijwel stabiel. Vlaanderen blijft met 10,9% van de oppervlakte trou-

Figuur 4. Verschil in timing van doortrek van Houtduiven in het oosten van Vlaanderen (Limburg) en verder westelijk in Vlaanderen (alle andere provincies) op basis van trektellingen 2001-2009: Limburg 3.326.824 Houtduiven op 5.303 tel-uren, rest Vlaanderen 1.849.683 Houtduiven op 24.265 tel-uren

wens een van de meest bosarme regio's van Europa (Bosbarometer 2009, link 9). De grootste landbouwschade door Houtduiven doet zich overigens blijkbaar voor in West-Vlaanderen, de provincie met de kleinste oppervlakte natuur- en bosgebieden in Vlaanderen.

De sterke verduiving van Vlaanderen viel samen met de toename van de maïsteelt, die zorgt voor grote hoeveelheden oogstresten als wintervoeder. Door de omvangrijke korrelgrootte van maïs heeft dit vooral grote vogels bevoordeeld (duiven, kraaien, ganzen) en was het veel minder nuttig voor kleinere zaadeters (gorzen, mussen).

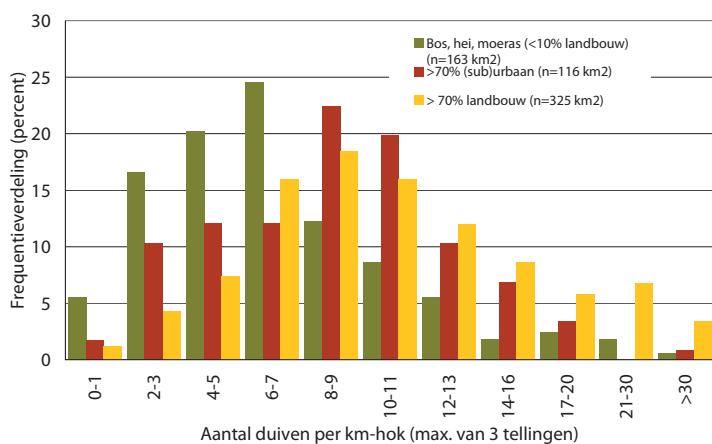
Zowel in de zomer als in de winter is de dichtheid van Houtduiven in Vlaanderen het laagst in natuur- en bosgebieden en het hoogst in verstedelijkt gebied en landbouwgebied (Figuur 5). In een studie in Engeland was het broedsucces van Houtduiven hoger in verstedelijkt gebied dan in meer landelijke gebieden (Slater 2001), een kenmerk van urbanisatie dat wel meer wordt vastgesteld (Gering & Blair 1999; Morneau et al. 1995). Landbouwgebied, villawijken en steden zijn bijgevolg de echte broedkamers van de lokale houtduivenpopulatie in Vlaanderen. Wanneer we rekening houden met de oppervlakte die ingenomen wordt in Vlaanderen door de verschillende vormen van landgebruik (ca. 60% landbouw, ca. 17% (voor)stedelijk, 3% natuurgebied), dan blijkt meer dan 85% van de Vlaamse broedpopulatie van Houtduif in landbouwgebied of in tuinen en parken te huizen, terwijl minder dan 1% uit natuurgebieden komt.

De verduiving van het (landbouw)landschap in Vlaanderen is dus door de landbouw zelf veroorzaakt via een overaanbod aan oogstresten van maïs. Het is in elk geval geen probleem veroorzaakt door 'te veel natuur'.

Houtduiven in februari in Vlaanderen

De lentetrek van de Houtduif vat reeds aan in februari. Dat was een paar decennia geleden al zo (Lippens & Wille 1972, Vlavoic 1989) en dat is recent door zachtere winters nog vervroegd (Huysentruyt & Casaer 2009), zodat nu meer en meer duiven vroeg in februari reeds weg- of doortrekken.

Volgens de tellingen van Huysentruyt & Casaer (2009) werden er in West-Vlaanderen in de winter ongeveer 8-9 maal meer Houtduiven gezien dan in de zomer (80 punten geteld gedurende een jaar). Van 1989 tot 1993 werden de Punt-transect-tellingen (PTT) in Vlaanderen gelopen in zomer (augustus)

Figuur 5. In het broedseizoen zijn houtduiven in Vlaanderen aanzienlijk talrijker in landbouwgebied en in (voor)stedelijk gebied dan in natuurgebieden. Bron: resultaten van ABV tellingen door INBO en Natuurpunt Studie 2007-2009 in 604 km²

en winter (december-februari): voor 64 telroutes van telkens 20 punten verspreid over Vlaanderen zijn er over die vijf jaren in totaal 170 gekoppelde tellingen, waarbij dezelfde route in augustus én in de daaropvolgende winter werd geteld. Het gemiddelde van deze 'binnen-een-jaar' verschillen geeft aan dat er toen over heel Vlaanderen reeds 7,9 maal meer Houtduiven werden vastgesteld in de winter dan in de zomer. Merk op dat deze tellingen nog dateren van voor de sterke verduiving in de winter, die ondertussen nog meer dan verdubbeld is (Figuur 3).

Hoeveel Houtduiven er exact in Vlaanderen zijn weten we niet. Densiteitschattingen in de winter op basis van tellingen in de provincie West-Vlaanderen komen uit bij 1,3 miljoen vogels (Huysentruyt & Casaer 2009). West-Vlaanderen is echter de provincie met de minste Houtduiven in Vlaanderen: volgens de tuinvogeltellingen zitten er in West-Vlaanderen (in tuinen) de helft minder Houtduiven dan in de rest van Vlaanderen (link 10). Minimum 1,5 tot eerder 2 miljoen Houtduiven zal een realistische grootteorde zijn voor Vlaanderen in de winter. Dat is wat er op één moment aanwezig is, maar in de lente is er doortrek en een turnover met een veelvoud van dat aantal dat passeert tussen februari en april.

Er is geen recente informatie over waar onze Vlaamse broedvogels verblijven in de winter. Oudere bronnen geven aan dat 30-55% van de Belgische houtduiven, vooral jonge vogels, zou trekken, terwijl de rest rondzwervende standvogels waren (Lippens & Wille 1972, Huysentruyt et al. 2009). Voor Nederland (Doude Van Troostwijk 1964) en andere buurlanden kwam men tot gelijkaardige cijfers (Glutz Von Blotzheim & Bauer 1980). Door klimaatopwarming kan echter verwacht worden dat nu meer vogels standvogel zijn; dat geldt zeker voor de broedvogels van de (voor)stedelijke gebieden. Een gelijkaardig patroon is bij andere soorten, zoals bv. de Merel, goed gedocumenteerd (Van Vliet et al. 2009). Dit zou een van de mechanismen kunnen zijn achter de sterke toename die vastgesteld wordt bij de Houtduif in de tuinvogeltellingen begin februari (link 11, 12). Zo'n kwart van de Vlaamse broedpopulatie van Houtduif zijn stadsvogels (17% van oppervlakte en meer dan gemiddeld talrijk in dat habitat, Figuur 6).

Voor de volgende berekening veronderstellen we dat het kwart van de populatie dat in steden verblijft standvogels zijn en dat driekwart van de rest momenteel ook standvogel is. Bovendien houden de schuwere trekvogels zich op in het buitengebied en niet in de bebouwde kom. Met 50.000-230.000 broedparen in Vlaanderen komen we dan aan het eind van de winter net voor het broedseizoen aan zo'n 75.000-300.000 'inheemse' Houtduiven in Vlaanderen in het buitengebied waar mag gejaagd worden. Gezien de grote vork maakt het trouwens niet zoveel uit moesten ondertussen al onze Houtduiven standvogels zijn geworden. In relatie tot het totaal aantal aanwezige vogels betekent dit dat in het buitengebied aan het eind van de winter ergens tussen de 2 op 10 en 5 op de 100 van de Houtduiven inheemse vogels zijn. Als we ook de turnover van trekvogels meetellen, dan behoort over heel februari in het buitengebied van Vlaanderen maximum 1 Houtduif op 10, maar meer waarschijnlijk slechts 2 op 100 tot de Vlaamse broedpopulatie.

Gewasschade

De meeste gewasschade door Houtduiven aan kolen komt in West-Vlaanderen voor in mei-juli (Huysentruyt et al. 2009),

foto: Dieder Plu

de periode van het jaar wanneer er het minste Houtduiven aanwezig zijn (Huysentruyt & Casaer 2009). Trekvogels zijn dan weg en alleen de plaatselijke broedvogels (en later hun jongen) blijven over. Niet toevallig begint de schade vooral in mei, wanneer plots de oogstresten van maïs bijna synchroon ondergeploegd worden en de vogels hun vertrouwde stapelvoedsel uit de winter verliezen. Houtduiven prefereren enkele schadegevoelige teelten en er werd geen verband gevonden tussen het schadeniveau en het aantal Houtduiven in de omgeving (Huysentruyt & Casaer 2009). Vermits de schadegevoelige teelten Houtduiven aantrekken, impliceert dit dat de schade maar kan voorkomen worden via bestrijding op populatieniveau wanneer bijna totale uitroeiing van alle Houtduiven kan gerealiseerd worden: zolang er nog overblijven zullen ze namelijk bij voorkeur op dat gewas blijven foerageren. Maar het (bijna) uitroeien is zondermeer een 'overkill', waarvoor geen ecologische verantwoording bestaat, noch maatschappelijk draagvlak te vinden is, laat staan dat het op korte termijn een realiseerbaar doel zou kunnen zijn.

Discussie

Met het 'duivenweekend' van eind februari beoogden jagers en landbouwers een afschot van ongeveer 10.000 Houtduiven in Vlaanderen. Daarvan waren dus slechts 500-2.000 vogels van de Vlaamse broedpopulatie (en een potentiële schadepost), of amper 2 op honderd tot 2 per duizend van de voorjaarspopulatie. Daarmee kan de gecoördineerde jacht eind februari op geen enkele wijze bijdragen aan het voorkomen van schade aan landbouwgewassen later op het jaar. Daarvoor worden op het verkeerde moment grotendeels de verkeerde vogels geschoten, met veel te beperkte impact. Een gecoördineerd jachtinitiatief dat geen resultaat kan hebben als gewasbescherming valt maatschappelijk niet te verantwoorden als een schadebestrijdingstechniek. Om die term waardig te zijn moet die techniek immers én effectief én efficiënt zijn voor het beoogde doel. Gewasbescherming als argument is hier m.a.w. puur boerenbedrog, zowel letterlijk als figuurlijk.

Wat blijft er dan over? Een stevige knalruif om het jachtseizoen mee af te sluiten? Er zijn inderdaad wel meer gebeurtenissen die met vuurwerk worden afgesloten, dus misschien is daar niet echt veel tegen in te brengen? Maar dan moet men wel

zo eerlijk zijn het als dusdanig maatschappelijk te verkopen, zonder drogredenen. Anderzijds blijkt dat bejaging en bestrijding van Houtduiven gezien wordt door de schadelijders als een mogelijke oplossing en ze zelf om dergelijke acties vragen (Huysentruyt et al. 2009). Bejagen en bestrijden zorgt m.a.w. op zich voor een vorm van 'tevredeheid' bij de schadelijders, o.a. omdat 'men toch iets doet aan hun probleem'. Zelfs zonder vermindering van de hoeveelheid schade aan de gewassen heeft een bestrijdingscampagne dus al een positief effect op de psychologische schade bij de telers, wellicht ook omdat voldaan wordt aan een soort vergeldingsdrang. Psychologische schade zit tussen de oren en kan men natuurlijk beter en zinniger behandelen door voorlichting dan door een nutteloos jachtfestijn. Men zou landbouwers bv. kunnen diets maken dat het onrealistisch is te verwachten dat, wanneer men in een open systeem van een natuurlijke omgeving iets wil/mag produceren, men daar helemaal niets zou moeten voor teruggeven. Europa heeft al lang 'cross-compliance' opgelegd, waarbij landbouw ook natuurdoelen moet dienen, maar in Vlaanderen is dat nog niet doorgedrongen.

Ook wat de gewasschade zelf betreft zijn er vragen. De schade door Houtduiven betreft maximum 5 tot 15% in een kleine selectie schadegevoelige teelten (bloemkool, witloof, erwten, sommige soorten fruit), die een relatief kleine oppervlakte van het landbouwareaal innemen. Zijn dat onaanvaardbare schadeniveaus in een open systeem? Wat is de referentieopbrengst waarmee het schadeniveau wordt vergeleken, de gemiddelde opbrengst of maximale opbrengst? Met die definities zou overigens al zeker de helft tot de meerderheid van de telers schade lijden. Bovendien, als we die redenering zouden doortrekken naar loontrekkenden, dan zijn er heel veel mensen die elke dag grote loonschade lijden. Zeker wanneer men beseft dat landbouwpraktijken zelf de houtduivenpopulatie onderhouden (korrelmaïs), dan ligt een eenvoudige en duurzame oplossing ook voor de hand: werk een solidariteitsfonds uit tussen landbouwers, waarbij diegenen die de duivenpopulatie een boost geven de schadelijders compenseren (voor dat deel van de schade dat onaanvaardbaar zou zijn).

Reductie van de oppervlakte korrelmaïs of in elk geval oogstresten van maïs kan op langere termijn helpen om de winterpopulatie Houtduiven (en andere grote vogels als kraaien en ganzen) te verminderen, maar dat heeft op zich niet zoveel impact op de schade door duiven in de zomer. Vermits echter ook veel kleine zangvogels afhankelijk zijn geworden van oogstresten in het totaal verschaalde landbouwlandschap mag hierbij de verantwoordelijkheid voor het herstel van biodiversiteit in het landbouwgebied niet uit het oog verloren worden.

Inperken van klimaatopwarming is ook essentieel op langere termijn; anders gaan nog meer Houtduiven - die nu nog verder zuidelijk overwinteren - uiteindelijk in Vlaanderen komen overwinteren, maar ook dat heeft geen impact op de schade in de zomer.

De Europese Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand) verbiedt de jacht op trekvogels tijdens de voorjaarstrek. Jacht op Houtduiven eind februari is bijgevolg een schending van artikel 7 van de Vogelrichtlijn. Om in regel te zijn met de Europese richtlijn dient de jacht op Houtduif in Vlaanderen gesloten te worden eind januari.

In de media was overigens te horen en lezen dat jagers enkel

de plaatselijke vogels zouden schieten en de trekkers zouden sparen. Hoe ze die uit elkaar houden, werd er niet bij vermeld, maar in diezelfde persberichten was wel de goede raad te lezen aan de duivenbond om tijdens het duivenweekend voor alle zekerheid toch maar de prijsduiven op kot te houden (sic!). Tijdens de actieve trekvlucht vliegen Houtduiven inderdaad buiten bereik van jagers, maar die trek wordt maar een paar uur per dag volgehouden en dan nog alleen op dagen met gunstig weer. De grote meerderheid van de doortrekkende Houtduiven zitten dus in Vlaanderen ook 'aan de grond', onherkenbaar gemengd tussen lokale duiven. Baltsende en vrijdende koppeltjes Houtduiven in tuinen en steden in februari zijn onmiskenbaar plaatselijke broedvogels, maar daar is dan weer geen jacht toegestaan. Bij de veel schuwere vogels van

het buitengebied is dit gedrag nog voor het eerste schot valt al lang door verstoring niet meer te onderkennen.

Anno 2010 moet er verstandiger en met meer inzicht omgesprongen kunnen worden met onze natuurlijke omgeving, zeker wanneer de nodige informatie al jaren verzameld wordt. Populatiecontrole van Houtduif is niet doeltreffend: met 600.000 geschoten vogels per jaar in Vlaanderen groeit de populatie nog flink. Generieke bestrijding van Houtduif op populatieniveau is bijgevolg nutteloos om gewasschade te voorkomen, zeker gezien de vogels aangetrokken worden door bepaalde, schadegevoelige teelten. Daarmee worden de opties om het probleem van gewasschade aan te pakken gereduceerd tot een probleem van lokale gewasbescherming; m.a.w. meer focus op het gewas en minder op de duif.

Summary:

HERREMANS M. 2010. Concerted effort to hunt Wood Pigeons fails to achieve crop protection. *Natuur.focus* 9(1): 29-34. [in Dutch]

For the third consecutive year farmers mobilized hunters to shoot as many Wood Pigeons as possible during the last weekend of February in order to reduce the population and prevent crop damage later in the year. Some 10.000 birds were shot in one weekend. This paper presents new information on Wood Pigeons in Flanders and investigates whether hunting in February can be effective in reducing crop damages.

With 10 million birds shot annually, of which 600.000 in Flanders, Wood Pigeon is an abundant bird in Europe with a total population of a few tens of millions of birds. Despite the large numbers shot the population is still growing. Large numbers of Scandinavian long distance migrants pass over the eastern parts of Flanders, while further west lower numbers of migrants occur, with migration peaking later in autumn. More Wood Pigeons winter further north than before in Europe and numbers in winter have doubled the last 20 years in Flanders. The dominance of Wood Pigeon in winter bird counts is still increasing. Counts in winter and summer both indicate that Wood Pigeons are more common in landscapes dominated by agriculture than in large

forests or other natural areas. Taking land-use into account it is calculated that less than 1% of Wood Pigeons originate from nature reserves. At a larger scale changes in numbers of Wood Pigeons typically follow changes in agricultural practices and the recent increase in Flanders parallels the fourfold increase of the production of grain maize in the last 10 years.

Numbers in summer are about ten times lower than in winter, when 1,5-2 million Wood Pigeons are present in Flanders. The local breeding population consists of 50.000-230.000 pairs, meaning that in rural areas during February (taking spring passage into account and residency of the population in towns) a maximum of 1 out of 10, but more probable only 2 in 100 Wood Pigeons are local birds.

Wood Pigeons are particularly attracted to a selection of sensitive crops and only when numbers can be reduced to near extermination crop damage will be prevented by indiscriminate population reduction. It is argued that the concerted hunting effort of Wood Pigeons in Flanders in late February aims mostly at the wrong birds and has far too little impact to have any beneficial effect on crop protection later in the year. Spring migration of Wood Pigeons recently shifted to February. Current hunting regulations and practice in Flanders is therefore in breach of the EU Birds Directive.

DANK

Ik wens uitdrukkelijk de vele deskundige vrijwilligers te danken die zich al jaren inzetten om zorgvuldig de diverse vogelteleprogramma's in Vlaanderen uit te voeren (PTT, ABV, trekellingen, tuinvogelellingen, ...). Het is een genoegzaam om over een dergelijke schat aan gegevens te kunnen beschikken als het nodig is. Glenn Vermeersch (INBO), Goedele Verbeylen en Pieter Van Dorsselaer verzorgden het databeheer.

AUTEURS:

Marc Herremans is hoofd van de dienst Studie bij Natuurpunt.

CONTACT:

Marc Herremans, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen. E-mail: marc.herremans@natuurpunt.be

Referenties

- Coeckelbergh C., De Wit L., Mees H., Mees P. & J. Reyniers. 2003. Vogels in Klein-Brabant: Voorkomen en verspreiding. *Natuurhistorische reeks* 2003/4. Natuurpunt, Mechelen.
- Deroo I. & J. Schryvers. 2010. Tweede Vlaams Duivenweekend 27 & 28/02. *De Vlaamse Jager* 101: 16-20.
- Doude Van Troostwijk W.J. 1964. Some aspects of the woodpigeon population in the Netherlands. *Ardea* 52: 13-29.
- Gabriëls J., Stevens J. & P. Van Sanden. 1994. Broedvogelatlas van Limburg. Veranderingen in aantallen en verspreiding na 1985. Likona, Lisec, Provincie Limburg, Hasselt.
- Gering J.C. & Blair R.B. (1999). Predation on artificial bird nests along an urban gradient: predatory risk or relaxation in urban environments? *Ecography* 22: 532-541.
- Glutz Von Blotzheim U.N. & K.M. Bauer. 1980. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 9: Columbiformes-Piciformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Herremans M. 2008. Punt-Transsect-tellingen: alleen nog van die 'zwette en dèjve'. *Natuur.oriolus* 74(2): 71-80.
- Herremans M. 2010 (in druk). 20 jaar PTT: grootste winnaars en verliezers. In: Herremans et al. *Jaarrapport 2008-2009*. Natuurpunt Studie. Rapport Natuurpunt Studie 2010/1, Natuurpunt, Mechelen. http://biodivnet.natuurpunt.be/telme/download/PTT_in_jaarrapport_studie_2008.pdf
- Huysentruyt F., Dochy O. & J. Casaer. 2009. Duiven in een West-Vlaamse context. Deel 1: Literatuuronderzoek en hypothesen. Rapport INBO.R.2008.43. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Huysentruyt F. & J. Casaer. 2009. Duiven in een West-Vlaamse context. Deel 2: Veldonderzoek. Rapport INBO R.2009.13. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

- Lippens L. & H. Wille. 1972. Atlas van de vogels in België en West-Europa. Lannoo, Tielt.
- Morneau F., Lepine C., Decarie R., Villard M.-A. & Desgranges J.L. 1995. Reproduction of American robin (*Turdus migratorius*) in a suburban environment. *Landscape and Urban Planning* 32: 55-62.
- Schepers T. & J. Casaer. 2008. Wildbeheereenheden - Statistiek: Rapportering en verwerking over de periode 1998-2007. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 9, Brussel.
- Slater P. 2001. Breeding ecology of a suburban population of woodpigeons *Columba palumbus* in northwest England. *Bird Study* 48: 361-366.
- Van Vliet J., Musters C.J.M. & W.T. Keurs. 2009. Changes in migration behaviour of Blackbirds *Turdus merula* from the Netherlands. *Bird Study* 56: 276-281.
- Vlavoico (Vlaamse Avifaunacommissie). 1989. Vogels in Vlaanderen: voorkomen en verspreiding. IMP, Bornem.
- Visser M.E., Perdeck A.C., van Balen J.H. & C. Both. 2009. Climate change leads to decreasing bird migration distances. *Global change biology* 15: 1859-1865.

Webreferenties

- Link 1. Persbericht boerenbond februari 2010. <http://www.boerenbond.be/Home/Artikelvandeweek8/Tabid/1324/ArticleType/ArticleView/articleid/62/Jagers-helpt-houtduivenschade-beperken.aspx>
- Link 2. Website Vogelbescherming Vlaanderen. http://www.vogelbescherming.be/site/index.php?option=com_content&view=article&id=287:opiniepeiling-over-de-houtduivenjacht&catid=14:persberichten&Itemid=105
- Link 3. Trekellingen Falsterbo. http://www.skof.se/fbo/index_e.html http://www.natuurpunt.be/uploads/natuurbehoud/natuurbeleid/documenten/documentatie_houtduivenweekend_niet_opportuu.pdf
- Link 4. www.trekellen.nl
- Link 5. Doortrekkpatroon Orgambidexka. <http://www.migration.net/index.php?frmSite=22&graph=phenoannu&id=112&action=list&frmSite=22&year=0&frmSpecies=310> http://www.natuurpunt.be/uploads/natuurbehoud/natuurbeleid/documenten/documentatie_houtduivenweekend_niet_opportuu.pdf
- Link 6. Latere doortrek in de lage landen in het najaar (Herremans et al. 2007). http://www.natuurpunt.be/uploads/natuurbehoud/natuurstudie/documenten/pag_699_poster.pdf
- Link 7. Latere doortrek op Col Redoute de Lindux in de Pyreneeën in het najaar. <http://www.migration.net/index.php?frmSite=23&graph=dateevol&id=112&action=list&frmSite=23&year=0&frmSpecies=310> http://www.natuurpunt.be/uploads/natuurbehoud/natuurbeleid/documenten/documentatie_houtduivenweekend_niet_opportuu.pdf
- Link 8. Landbouwrapport 2008. <http://lv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=1125>
- Link 9. Bosbarometer 2009. www.vbv.be/bosbarometer
- Link 10. Resultaten tuinvogelellingen 2007/8, 2008/9. http://www.natuurpunt.be/uploads/biodiversiteit/vogels/documenten/pag_642_eindrap_vb_2008.pdf http://www.natuurpunt.be/uploads/biodiversiteit/vogels/documenten/rapport_vogels_voeren_en_beloeren_20082009.pdf
- Link 11. Resultaten tuinvogelellingen 2000-2009. http://www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/vogels/telresultaten-sinds_643.aspx
- Link 12. Top 10 tuinvogels 2010. http://www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/vogels/tuinvogelstelling--en-februari--_1808.aspx